

A FÖLDRAJZ ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI TEHETSÉGGONDOZÓ TÁBOR SZEREPE A KÖRNYEZETI ATTITÚD FORMÁLÁSÁBAN

Leskó Gabriella – Szitta Emese

Eszterházy Károly Főiskola, Környezettudományi Tanszék

Abstract: Talent care camp of the Environmental Science Institute

Talent care is very important, mainly if it is combined with attitude forming. Talent care camp, organized by the Environmental Science Institute, Eszterházy College, had the main objective to yield an insight to the major environmental problems for high school students. A more distant aim was to help them to form their environmental awareness which was measured with a test paper written at the end of the camp. Participants of the simultaneous Maths and Informatics talent care camp were considered as a control-group. Measurement was made for 5 environmental attitude: consuming habits, nature protection, waste, energy, general. Results showed that environmental attitude of the camp participants was significantly better than that of the control group. Consequently, such camps have a motivating effect on the environmental attitude

Bevezetés

Az Eszterházy Károly Főiskola Matematikai és Informatikai Intézete 2010-ben rendezte meg először az „Abacus” Matematikai és Informatikai Tehetség-gondozó Táborát, melynek nagy sikerére való tekintettel a következő évben a Földrajz és Környezettudományi Intézet, valamint a Kémia, Borászati Kémia és Borászati Tanszék is önálló tábort szervezett az adott tudományterület iránt érdeklődő diákok számára.

A tehetség-gondozó táborokban olyan 11. évfolyamot elvégzett diákok vehettek részt (iskolánként 2 diák), akiket szaktanáraik ajánlottak. Így igyekeztünk biztosítani, hogy valóban olyanok kerüljenek be a táborba, akik érdeklődnek az adott tudományterületek iránt.

Nincs mindenki által egységesen elfogadott tehetség fogalom. Több elmélet, modell született ugyan, ezek közel is állnak egymáshoz, de különbségeikkel mégis ráirányítják a figyelmünket a komplex tehetség fogalom árnyalt értelmezésére (Balogh, 2010).

A Földrajz és Környezettudományi Tehetség-gondozó Tábor (továbbiakban Tábor) programjának összeállításánál figyelembe vettük a komplex tehetség-gondozás során alkalmazott tantervkészítés iránymutatóit, amely kiemelt feladatként jelöli meg a diákok feldolgozási készségének fejlesztését. E szerint a következők

fejlesztésére kell összpontosítani: kritikus gondolkodás, kreatív gondolkodás, problémakeresés és megoldás, kutatás és döntéshozatal (Balogh, 2004).

Célul tűztük ki, hogy felmérjük a Táborban résztvevő diákok környezeti attitűdjének változását a Táborban eltöltött 5 nap alatt. A környezeti attitűd azt jelöli, ahogyan az ember a környezethez viszonyul. Ez lehet pozitív vagy negatív irányultságú. Az előbbi törődést, felelősségvállalást, oda-figyelést jelent a környezetre, a negatív környezeti hatások minimalizálására törekszik. A negatív attitűd pedig egyfajta nemtörődömséget, az értékmegőrző cselekedetek hiányát jelenti (Havas és Varga 1998). Hipotézisünk szerint a táborban szerzett ismeretek pozitív irányú változást, azaz a környezeti tudatosság fejlődését eredményezik. Igyekeztünk egy olyan környezettudatos életvezetési példát mutatni nekik, amit a mindennapjaikban is képesek lesznek követni. A környezeti attitűd fejlődését többen vizsgálták már különböző korcsoportoknál, komplexen vagy egy-egy területre specializálva például Havas és Varga (1998), Misik és Kárász (2006), Katona et al. (2008), Boza és Misik (2010).

Anyag és módszer

Táborunkat, az „Abacus” Táborral egyszerre, 2011. július 4-8-ig rendeztük meg, amelynek a főiskola C épülete adott otthont. Az 5 napos tábor bentlakásos volt, a résztvevőit a Leányka úti Kollégiumban laktak. A diákok a táborban ingyen vehettek részt, ennek ellenére a 20 biztosított hely-re 15 diák jelentkezett 7 iskolából. Egerből a Dobó István Gimnáziumból, a Pásztorvölgyi Általános Iskola és Gimnáziumból, a Neumann János Középiskola és Kollégiumból és a Szilágyi Erzsébet Gimnázium és Kollégiumból érkeztek tanulók, illetve Mezőkövesdről a Szent László Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskolából, Hevesről az Eötvös József Középiskolából és Balassagyarmatról a Szent-Györgyi Albert Gimnázium és Szakközépiskolából.

A tábort kolléganómmal, Szitta Emesével közösen szerveztük és bonyolítottuk le, 4 környezettan szakos hallgató segítségével. A tábor programját az 1. táblázat mutatja be.

Az előadásokkal próbáltuk olyan részterületeit felvillantani a környezet- és természetvédelemnek, amelyekkel a tanórai keretek között nem, vagy csak érintőlegesen találkoznak a diákok. Az eddigi kutatások azt mutatják ugyan, hogy a természettudományok területén szerzett több ismeret nem feltétlenül jár együtt a környezeti attitűdök pozitív változásával (Fodor et al. 2011). Más kutatások szerint „a környezeti attitűd és a környezeti ismeretek közti összefüggésről megállapítható, hogy enyhe, de szignifikáns” (Havas és Varga 1998). A táborban elhangzott előadások egy része ismeretterjesztő volt, másik részük viszont tudatosan a gondolatébresztés-re, a környezeti problémákra helyezte a hangsúlyt.

1. táblázat: A Földrajz és Környezettudományi Tehetséggondozó Tábor programja

	Délelőtt	Délután	Este
Hétfő	Előadások: Magyarország lepkefaunája; A gombák világa	Előadás: Fenntarthatóság a mindennapokban; Csoportalakító és ismerkedő játékok	
Kedd	Előadás: Szelektív hulladékgyűjtés; Szituációs játék: Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása egy településen	Feladat: Hulladékgyűjtés az Almagyar-dombi campuson, a hulladékok szétválogatása szelektíven; Sportolás	Filmvetítés: A hülyeség kora
Szerda	Az Eger-patak vizsgálata (vízminőség, fauna)	Fenntarthatósági ötletbörze; Problémamegoldó feladatok; Plakátkészítés	Éjszakai túra a Nagy-Eged hegyre
Csütörtök	Várkúti kirándulás (természetbúvárkodás, játékok)		Búcsúest
Péntek	Próbavásárlás; A termékek életútja; Előadás: „Ó, te szemét!”	A plakátok bemutatása; Táborzárás	

Olyan módszert alkalmaztunk az öt nap folyamán, amelyek gyakoriak a környezeti nevelésben, különösen az erdei iskolákban és a környezet- és természetvédelmi táborokban. A tábor egésze alatt kis csoportokban dolgoztak a diákok, ezért építhettünk a csoportmunka adta előnyökre: a kooperációs készség fejlődésére, a tolerancia fejlődésére, a vita és kompromisszumkészség fejlődésére. A tábor során alkalmazott játékokat is az erdei iskola eszköztárából kölcsönöztük (pl. csoportalakító játék, szituációs játékok) (Schróth, 2004). A hulladékprobléma, illetve a szelektív hulladékgyűjtés talán a legismertebbek a környezetvédelem területén. A gyakorlati feladat azonban azt jelezte, hogy mégsem foglalkozunk eleget vele. Manapság egyre több gondolatébresztő film készül a környezet tisztításáról/pusztulásáról, amelyek szabadon elérhetőek az interneten, hiszen az a céljuk a készítőknél, hogy mindenkire eljussanak. Ezek sorából mi *A hülyeség korát* néztük meg, aminek központi kérdése, hogy miért nem mentettük meg a Földet, amikor még lehetett volna.

Több olyan feladatot, illetve programelemet is alkalmaztunk, amelyek felhívják az egyén felelősségére a figyelmet. Ilyen volt például az Eger-patak vizsgálata (1. ábra), amely során a diákok ritkán látható vízi élőlényeket figyelhettek meg az általuk végzett mintavétel segítségével. Rávilágítottunk a vízi élővilág

sérülékenységére és a negatív antropogén hatások egyén szintű elkerülésének, illetve helyrehozásának jelentőségére. Az ismeretszerzés és a tudatformálás mellett a vízben való mozgás izgalmas élményt nyújtott a tanulóknak.

A szituációs játékok során, olyan helyzetek elé állítottuk a diákokat, ahol dönteniük kellett, a döntésük mellett érveket kellett felsorakoztatni és esetleg be kellett látniuk, hogy mégsem az ő döntésük a legjobb. Ezek a szituációs játékok a környezeti nevelésben legtöbbször valamilyen környezeti problémára épülnek, amelynek körülményeinek kapcsán fejlődik a résztvevők döntés és vitakészsége.

1. ábra: Az Eger-patak makroszkopikus vízi gerinctelen faunájának vizsgálata

A fenntarthatósági ötletbörze, mint az ötletbörzék általában, egy feladat bevezető lépése volt. A tábor végére minden csapatnak egy plakátot kellett készíteni a fenntarthatóság 10 parancsolatával, majd be is kellett mutatniuk, hogy miért éppen azt a 10 pontot választották az ötletbörzén hallott számos gondolat közül (2. ábra).

A kirándulások nem csak a kikapcsolódást jelentették a tábor során, ha-nem igyekeztünk olyan dolgokat megláttatni a diákokkal, amelyekért érdemes életformájukká tenni a természetjárást (az éjszaka hangjai, csillag-hullás, virágzó növények, állatok, friss levegő stb.), hiszen ennek egyik legfontosabb feladata az élmények segítségével kialakuló érzelmi kötődés (Schróth, 2004).

2. ábra: A plakátok bemutatása

A próbavásárlás, a termékek életútjának kiderítése, mind a fogyasztói társadalom káros hatásaira, a reklámok uralmára igyekezett felhívni a figyelmet. Ez is egy olyan terület, ahol mindenki saját belátása szerint dönthet.

Módszerek

A felmérést kérdőíves módszerrel végeztük. A tábor kezdetén és végén egy attitűd tesztet töltöttek ki a Táborban résztvevő diákok. Kontroll csoportként az Abacus tábor (matematika és/vagy informatika iránt érdeklődő) diákjait mértük fel (továbbiakban Kontroll csoport), akik csak egyszer töltötték ki a tesztet, mivel a táboruk programját ismerve és a programvezetőkkel tartott konzultáció tükrében kijelenthető, hogy nem érte őket semmilyen direkt környezeti attitűd formáló hatás.

A mérés egy 5 fokozatú Likert-skálával történt (Havas és Varga 1998). Az attitűdteszt 33 állítást tartalmazott, ezek közül 12 fordított volt, amelynek célja az volt, hogy kiszűrje a válaszbeállítódást (Szokolszky, 2004). A diákoknak el kellett dönteniük, milyen mértékben értenek egyet az állításokkal: 1 – teljes mértékben hamis, 2 – többnyire hamis, 3 – nem tudom, 4 – többnyire igaz, 5 – teljes mértékben igaz. A számok adták az attitűd-értéket, amelyeket a fordított állításoknál fordítva értendők. Az egyes állításokra vonatkozó attitűdértékeket (1-5) összeadva 33 és 165 között lehetett egy diák attitűdpontszáma. Az állítások számát 3-mal szorozva kaptuk meg a semleges attitűdpontszámot, a 99-et. Aki ez alatt teljesített, az negatív, aki e fölött, az pozitív környezeti attitűddel rendelke-

zik. Tehát minél magasabb pontszámot ért el valaki, annál pozitívabb a környezeti attitűdje (Fodor et al. 2011).

A teszttel egyben mértük a tényleges elkötelezettséget és az affektív összetevőt. Az állítások a környezeti attitűd 5 területére terjedtek ki (természetvédelem, fogyasztói szokások, hulladék, energia és általános állítások), amelyek kapcsolódtak az 5 nap alatt tudatosan érintett témákhoz. A kérdőíven randomizálva szerepeltek a különböző attitűd területekre vonatkozó állítások. Az áttekinthetőség végett itt területenként csoportosítva mutatja be a tesztet a 2. táblázat.

Eredmények

Általánosságban elmondható, hogy a tábor diákjai már a tábor kezdetén is pozitívabb környezeti attitűdöt (125,95) mutatattak a kontroll csoportnál (111,14). Majd a tábor végére ez az érték 134,96-ra nőtt (82%). Minden állításnál kiszámoltuk az átlagos attitűdértéket a Tábor előtt (Ke), a Tábor után (Ku), illetve a Kontroll csoport (Kontroll) felmérése alapján. Ezek az értékek a 2. táblázatban láthatóak. Az értékelésnél a környezeti attitűd területeit vettük figyelembe.

2. táblázat: Az attitűd teszt az összesített attitűdérékekkel (**Ke**=Tábor előtt eredmények; **Ku**=Tábor utáni eredmények; **Kontroll**=Kontroll csoport eredményei)

Állítások	Ke	Ku	Kontroll	
1. A fogyasztói társadalom a jólétünk alapja.	2,73	2,73	3	Fogyasztói szokások
2. A vásárlásaim során nem befolyásolnak a reklámok.	3	3,86	3,77	
3. Szívesen eszem déli gyümölcsöt, mert az egész évben kapható.	2,6	2,6	2,61	
4. A fogyasztói társadalom mozgatórugói rám is hatással vannak.	2,33	2,53	2,94	
5. Vásárlásaim során tudatosan csak a legszükségesebb termékeket veszem meg.	3,6	4,13	3,22	
6. Természetbarát anyagból készült dolgokat is vásárolok, annak ellenére, hogy kicsit többbe kerülnek.	3,53	4,33	2,5	
7. Nem gyűjtök gyógynövényeket, hiszen a boltban is kaphatóak.	2,53	2,8	2,22	
8. Ha élelmiszert vásárolok, megnézem hány E betűs adalékanyagot tartalmaz.	2,73	2,86	2,28	
9. Egy védett növényt mindenki leszedhet, hiszen az nem okoz nagy kárt a természetben.	4,93	5	4,1	Természetvédelem
10. Természetes vizeink védelme csupán a társadalom ivóvízellátása miatt fontos.	4,1	4,4	3,83	
11. A biológiai sokféleség mértékét az ember befolyásolja leginkább.	4,26	3,8	3,5	

Állítások	Ke	Ku	Kontroll	
12. A rovarok fontos szerepet játszanak a biológiai sokféleségben és az ökológiai rendszerekben.	4,4	4,53	3,94	
13. <i>Nem számít, ha eldobok az erdőben egy papír zsebkendőt, hiszen hamar lebomlik.</i>	4,73	4,93	4,22	Hulladék
14. Szelektíven gyűjtöm a hulladékot.	2,93	3,2	2,89	
15. Odafigyelek, hogy az általam vásárolt termékek minél kevesebb csomagolóanyagot tartalmazzanak.	3	4,1	2	
16. Tisztában vagyok a vásárolt termékek „életútjával”.	2,93	3,8	2,67	
17. Tömegközlekedési eszközt használok, mert így kevesebb fosszilis energiahordozót használok fel	4,13	4,33	3,22	Energia
18. <i>Szeretem, ha éjjel ég egy kislámpa, így nincs sötét, ha felébredek.</i>	5	4,93	4,94	
19. <i>Alig várom, hogy jogosítványom legyen, szeretnék minél önállóbb lenni.</i>	3,46	4	3,5	
20. <i>Csak azért kapcsolom le a villanyt, mert nem akarom, hogy sok legyen a villanyszámla.</i>	3,53	3,66	3,11	Általános
21. Az ivóvízkérdés globális szinten az egyik legfontosabb megoldatlan probléma.	4,6	4,53	4	
22. <i>A rendszeres mozgás egyetlen értelme, hogy megőrizzük az alakunkat.</i>	4,3	3,93	3,94	
23. Az elmúlt egy évben változtattam az életemen, így környezettudatosabban élek.	3,66	3,93	2,5	
24. Bosszant, ha látom, hogy az emberek károsítják a környezetüket.	4,6	4,86	3,94	
25. Szívesen kirándulok az erdőben.	4,73	4,8	4,16	
26. A természeti javait ésszerűen kell használni, mivel végesek a készleteink.	4,86	4,8	4,61	
27. Általános rálátással rendelkezem a környezetvédelemmel kapcsolatban.	4,2	4,2	3,5	
28. Próbálok a környezetemben élőkre is hatással lenni, a családom és barátaim figyelmét is a környezettudatosság felé irányítani.	3,57	4,6	2,88	
29. A természetben tett sétáim, túráim során igényem van arra, hogy megismerjem a környezetemben élő állatokat és növényeket.	4,46	4,53	3,55	
30. Az értékrendemben az elsők között szerepel a környezetvédelem.	3,86	4	3	
31. A természetet eredendően szeretjük, hiszen a részei vagyunk mi magunk is.	3,53	4,6	3,61	
32. <i>A fenntarthatóság fogalma ismeretlen számomra.</i>	4,13	4,66	3,22	
33. A környezet állapotának megőrzése kötelessége az emberiségnek.	5	5	4,22	

A környezeti attitúd területei

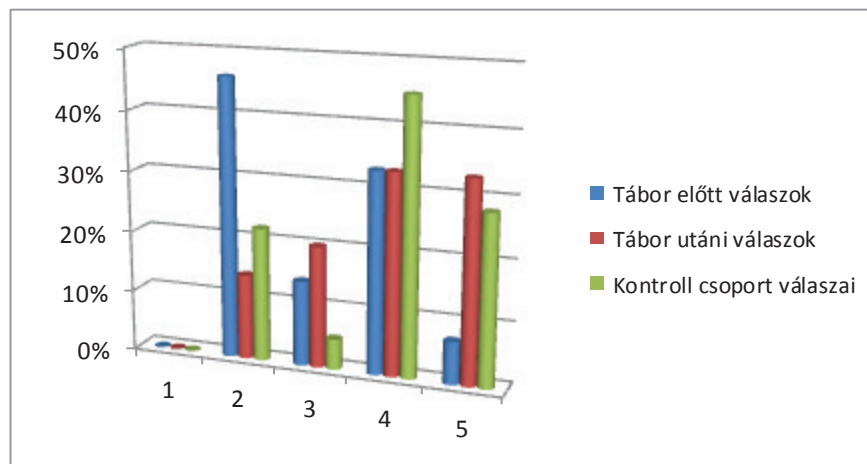
Fogyasztói szokások

A környezeti attitúd területei közül a fogyasztói szokások szerepeltek a legtöbb állítással (8 darab), mert ez az a terület, ahol az egyén legtöbbet tehet a

környezetéért, sőt a Tábor alatt is ezzel a témakörrel foglalkoztunk a legtöbbet (Fenntarthatóság a mindennapokban, Próbavásárlás, A termékek életútja). Az eredmények alapján elmondható, hogy a 8 állításra adott válaszok összesített értéke, mind a Tábor résztvevőinél, mind a Kontroll csoportnál negatív attitűdértéket ad. Ami még elgondolkodtatóbb, hogy a Tábor résztvevőinek attitűdje csak minimális javulást mutatott és alig haladta meg a semleges értéket ($Ku=3,23$).

A környezeti attitűd területek közül a fogyasztói szokásoknál figyelhető meg egy állítás, amelynek a Tábor előtti attitűdértéke még a Kontroll csoportnál is alacsonyabb volt. *Vásárlásaim során nem befolyásolnak a reklámok* állításnál (3. ábra) a Tábor résztvevői 3 attitűdértéket értek el a tábor előtt (Ke), ami pont semleges beállítódást jelent, a tábor végére ez 3,86-ra javult (Ku). A Kontroll csoport hasonlóan állt a kérdéshez, mivel 3,77 volt az attitűdértékük, de ez némileg pozitívabb a Ke értékhez képest. A kezdeti semleges attitűdre és a kis mértékű javulásra egyetlen magyarázatot találtunk. A Tábor összes résztvevője lány volt, míg a Kontroll csoportban közel 50–50% (9 fiú, 8 lány) volt a nemek aránya és az életkoruknak megfelelő fogyasztási szokásokat leginkább a lányok esetében befolyásolja a divat és a reklámok.

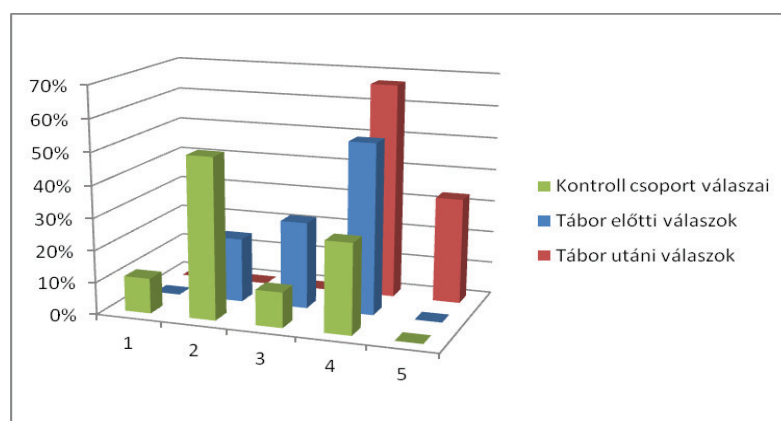
A fogyasztói szokások területéről egy másik állítást megvizsgálva a láthatjuk, hogy bizonyos esetekben milyen eltérő attitűdértékeket kaptunk a Tábor előtt, után, illetve a Kontroll csoportnál. *Természetbarát anyagból készült dolgokat is vásárolok, annak ellenére, hogy kicsit többbe kerülnek* állításnál ez jól megfigyelhető: $Ke = 3,53$; $Ku = 4,33$; Kontroll csoport = 2,5.

3. ábra: *A Vásárlásaim során nem befolyásolnak a reklámok* állításra adott válaszok százalékos megoszlása

A diagramon jól látható, hogy a Tábor résztvevőinek nagy része a tábor előtt is pozitív beállítódást mutatott az állítással kapcsolatban, de a bizonytalanok

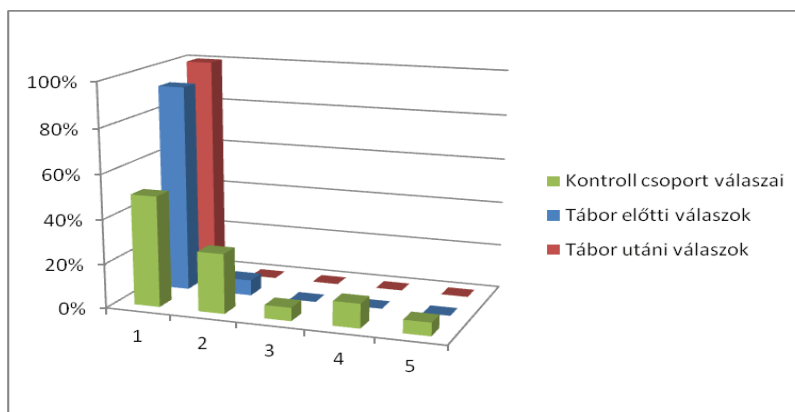
száma is viszonylag magas volt (20%), azonban a tábor végére 100%-uk állt pozitívan a dologhoz (4. ábra). A tábor során különböző termékek (környezetbarát és nem környezetbarát) életútját követték végig a Tábor résztvevői, amelynek során olyan ismeretekkel gazdagodhattak, amely a környezeti attitűdjükben is megjelent, mérhető formában. A Kontroll csoport csak 22%-a nyilatkozta, hogy az állítás többnyire igaz és egyikük sem, hogy teljes mértékben igaz lenne.

4. ábra: *Természetbarát anyagokból készült dolgokat is vásárolok, annak ellenére, hogy kicsit többbe kerülnek* állításra adott válaszok százalékos megoszlása

Természetvédelem

A természetvédelem területére vonatkozó 4 állításra mindhárom felmérés során pozitív attitűdértékeket kaptunk.

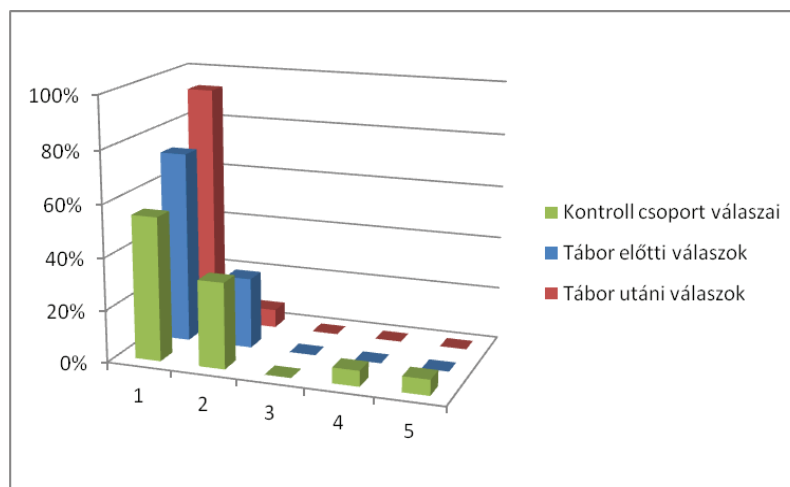
5. ábra: *Egy védett növényt mindenki leszedhet, hiszen az nem okoz nagy kárt a természetben* állításra adott válaszok százalékos megoszlása

Egy állítás különösen pozitív hozzáállást mutat. *Egy védett növényt mindenki leszedhet, hiszen az nem okoz nagy kárt a természetben* állításra különösen pozitív attitűdértéket kaptunk (Ke=4,93; Ku=5; Kontroll=4,1). A válaszok százalékos megoszlását a 5. ábrán láthatjuk. Az általánosan pozitív beállítódás feltételezi az affektív viszonyulást a természethez, valamint a megfelelő környezetkultúra meglétét.

Hulladék

A környezeti attitűdnek a hulladékra vonatkozó területéhez négy állítást rendeltünk, amelyekre meglehetősen vegyes válaszokat kaptunk, ezért két állítást is kiemelnénk. Rendkívül pozitív hozzáállást mutat a *Nem számít, ha eldobok az erdőben egy papír zsebkendőt, hiszen hamar lebomlik* állítás (Ke=4,73; Ku=4,93; Kontroll=4,22). A válaszok százalékos megoszlását a 6. ábra szemlélteti. Ez részben alátámasztja az előbbieken említett, megfelelő környezetkultúra meglétét a diákoknál.

Ennek tükrében úgy gondolnánk, hogy a diákok beállítódása a hulladékgyűjtés más területén is hasonlóan pozitív, azonban a szelektív hulladékgyűjtésre vonatkozó állítás egyértelműen negatív attitűdöt mutat.

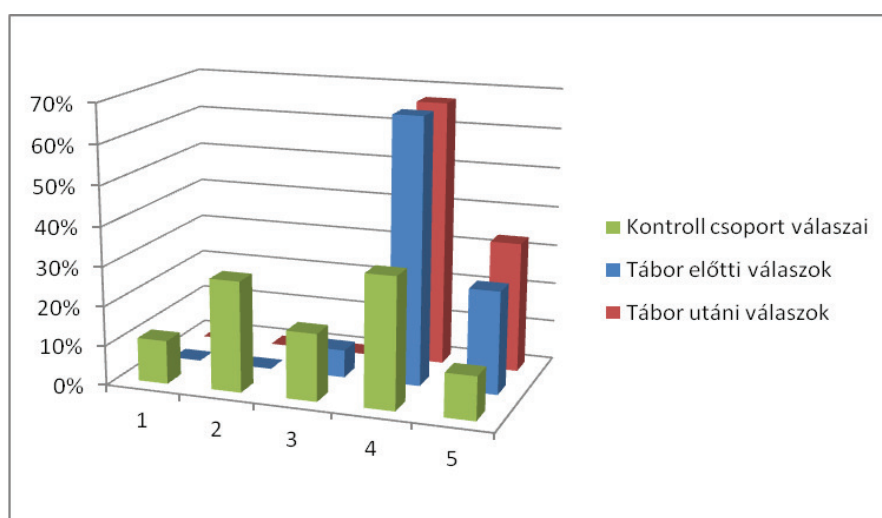

6. ábra: *Nem számít, ha eldobok az erdőben egy papír zsebkendőt, hiszen hamar lebomlik* állítás válaszainak százalékos megoszlása

A *Szelektíven gyűjtöm a hulladékot* állításra kapott attitűdértékek Tábor előtt 2,93, a Tábor után 3,2, míg a Kontroll csoportnál 2,89-et. Azt gondolnánk, hogy a jövő nemzedéke már sokkal jobban odafigyel azokra a dolgokra, amelyeket ő is megtehet a környezetük védelme érdekében, azonban az attitűdértékek a cselekedet hiányát mutatják. A táborozóinknál megfigyelhető ugyan némi javulás, de éppen csak átlépi a semleges határt.

Energia

A környezeti attitűd energia területéhez kapcsolódó 4 állítás átlaga mindhárom felmérésnél pozitív volt. A résztvevők a tábor előtt és után is nagy számban nyilatkoztak, hogy többnyire vagy teljes mértékben igaz, hogy tömegközlekedési eszközöket használnak, hogy ezáltal csökkentsék a fosszilis energiahordozók felhasználását, ezáltal 4,13 illetve 4,33 attitűdértéket számoltunk, azonban a Kontroll csoportnál éppen csak a semleges érték fölött volt a viszonyulás (3,22), ehhez az állításhoz. A válaszok megoszlását százalékosan a 7. ábrán láthatjuk.

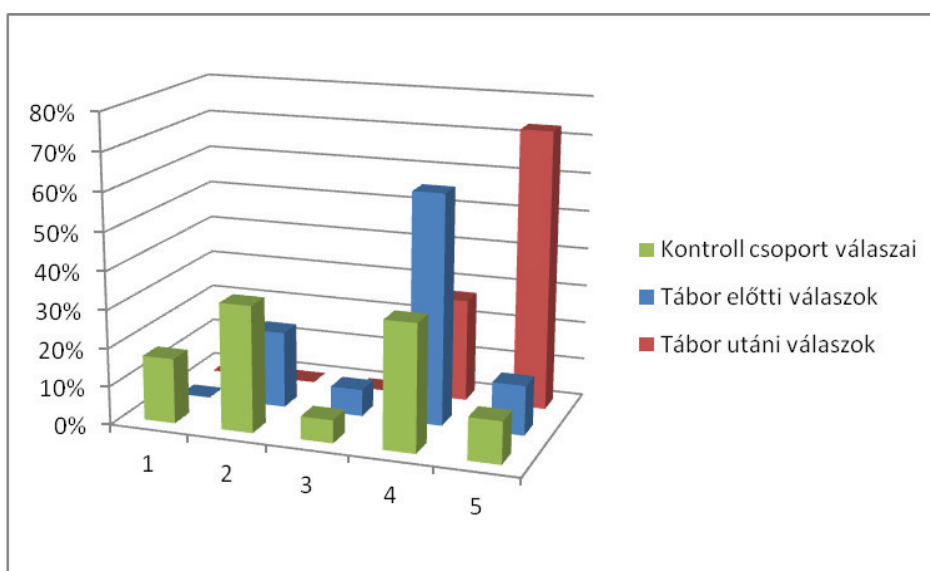

7. ábra: *Tömegközlekedési eszközt használok, mert így kevesebb fosszilis energiahordozót használok fel* állításra adott válaszok százalékos megoszlása

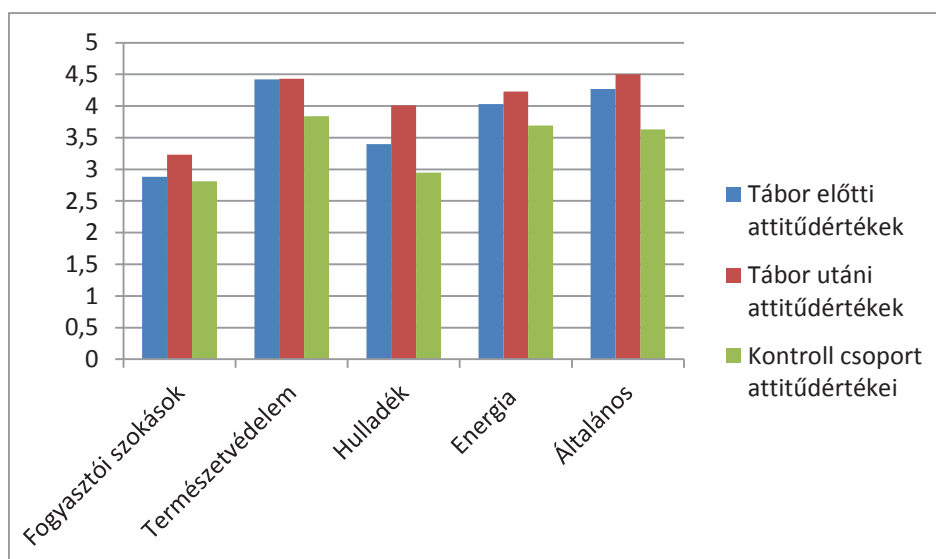
Általános állítások

A kérdőív nagyobb részét kitevő állítások (13 darab) általános vélekedésekre, mindennapi szokásokra vonatkoztak, a környezetvédelem és a fenntarthatóság fogalmköréhez kapcsolódtak. Minden állítás esetében pozitív attitűdérték született már a Tábor előtti kitöltés során, ami javult a Tábor utánra. A Kontroll csoportnál is hasonló, bár kisebb mértékben pozitív attitűdértékek születtek két állítás kivételével, ahol negatív attitűdértékeket kaptunk. Az egyik volt: *Az elmúlt egy évben változtattam az életemen, környezettudatosabban élek* (Kontroll=2,5); a másik pedig: *Próbálok a környezetemben élőkre hatással lenni a családom és barátaim figyelmét a környezettudatosság felé irányítani* (Kontroll=2,88). A második állítás esetében a Tábor diákjai előtte 3,57, utána pedig 4,6 attitűdértéket értek el (8. ábra). Véleményünk szerint a pozitívabb attitűdérték (Ku) eléréséhez hozzájárultak a Tábor során szerzett ismeretek, tapasztalatok, amelyek megerősítették a diákokban, hogy minden embernek szerepe van a Földünk megőrzésében, ami csak pozitív példamutatással valósulhat meg.

Az attitűdterületeket összehasonlítva elmondható, hogy az általános állítások és a természetvédelemhez kapcsolódó állítások esetében volt legpozitívabb az attitűdérték, mind a Tábor résztvevői, mind a Kontroll csoport esetében (9. ábra).

8. ábra: A *Próbálok a környezetemben élőkre is hatással lenni, a családom és a barátaim figyelmét is a környezettudatosság felé irányítani* állításra adott válaszok százalékos megoszlása

9. ábra A környezeti attitűd területek értékeinek egyesített táblázata

A Tábor előtti értékekhez képest minden területen kisebb vagy nagyobb mértékű pozitív irányú változás. A fogyasztói szokásokhoz való viszonyulás volt mindkét csoportnál a legkedvezőtlenebb és sajnálatos módon ez a Tábor után sem javult nagymértékben. Viszont a hulladék területéhez kapcsolódó állítások jelentős javulást mutattak az 5 nap elteltével. Érdeemes lenne ugyanezekkel a diákokkal egy év múltán újra kitölteni ezt az attitűdtesztet, hogy lássuk valóban az életük részévé vált e környezettudatos szemlélet.

Következtetések

A vizsgálat alapján elmondható, hogy a Tábor résztvevői már a tábor kezdetén is jelentősen pozitívabb környezeti attitűdökkel rendelkeztek a Kontroll csoport diákjainál, ami még pozitívabbá vált a tábor végére. Az a néhány állítás, ahol nem tapasztaltunk változást, illetve az attitűdpontok továbbra sem érték el a pozitív tartományt, rávilágított arra, hogy mely területeket kell fejlesztenünk a későbbiekben hasonló táborok, rendezvények során. Az 5 nap alatt igyekeztünk pozitív életvezetési példákkal ellátni a résztvevőket, amelyek átadása a teszt eredményei alapján sikerült is. Az előadások és terepi foglalkozások során új ismeretekkel is gazdagodhattak, amely a tábor lezáró dolgozat is igazolt. A csoportok által készített plakátok pedig meggyőztek minket arról, hogy a diákok gazdagabbak lettek a fenntarthatóság eszméjének mélyebb megismerésével.

A tábor nagyon jó életkort célzott meg a szemléletformálás szempontjából, hiszen a 11. évfolyamos diákok nagy részének még nincs kialakult véleménye a világról, ezért környezettudatos életvezetési példát mutatva nekik nagy eséllyel teszik azt magukévá és alkalmazzák majd a mindennapjaikban. Azonban nem csak az ő életükben történhetnek pozitív változások, hiszen még nem élnek önálló háztartásban, így a szüleikre is pozitív hatást tudnak gyakorolni egy-egy ötletükkel, hogy környezetkímélőbb életmódot alakítsanak ki, valamint a barátaikat, iskolatársaikat is befolyásolhatják környezetkímélő szokásaikkal.

A mindennapi tevékenységeken túl a pályaválasztásban is segítséget nyújthat a résztvevőknek a tábor, hiszen a következő évben esedékes a felsőoktatásba jelentkezniük. Az itt érintett területei a természettudományoknak elindíthatják őket egy olyan pályán, amelyet művelve később ők is előmozdíthatják a környezetvédelem ügyét.

Irodalom

- Balogh L. (2004): Iskolai tehetséggondozás. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen. p. 210
- Balogh L. (2010): Általános alapfogalmak. In: Revákné Markóczi I., Futóné Monori E., Balogh L. (2010): Tehetségfejlesztés a biológiai tudományban. Géniusz Könyvek 2. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. p. 9.
- Boza O. – Misik T. (2010): Környezeti attitűd vizsgálat az edelényi gimnáziumban. A szelektív hulladékgyűjtés megítélése. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Sectio Pericemonologica 5., NS. XXXVII., p. 29–43

- Fodor G. – Gajdos B. – Hámori Zs. – Papp D. – Sipos V. – Tóth N. (2011): Környezeti nevelés Magyarországon. Iskolai környezeti attitűd vizsgálat 2011, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Szociológia és Kommunikáció Tanszék, Tanulmány, Budapest. p. 24.
- Havas P. – Varga A. (1998): Általános és középiskolás diákok környezettel kapcsolatos attitűdjei és ismeretei. Új pedagógiai Szemle, Budapest.
<http://www.oki.hu/sae/tap2.htm>
- I. Katona – I. Kárász. – G. Leskó – A. Kosáros – Gy. Lakatos (2008): Role of media in students' life and their environmental education. A survey of students aged 13 to 17. In.: *Journal of Teacher Education for Sustainability*, vol. 10., Daugavpils. p. 79-90.
- Misik T. – Kárász I. (2006): A környezeti orientáció vizsgálata Debrecenben a szelektív hulladékgyűjtés tükrében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Sectio Pericemonologica* 1., NS. XXXIII., Eger. p. 29–46.
- Schróth Á. (2004) (szerk.): Környezeti nevelés a középiskolában. Trefort Kiadó, Budapest. p. 87.
- Szokolszky Á. (2004) Az attitűdskálák fajtái. A szemantikus differenciál. In: Szokolszky Á. (szerk.) *Kutatómunka a pszichológiában*, Osiris Kiadó, Budapest. p. 368–372.